

ב"ה

ז' אדר

כדאי הלידה שתכפר על המיתה

בקשר לז' אדר הוזכר לעיל¹ שלידת משה בשבעה באדר גוברת על מיתתו ביום זה. ובלשון רש"י: "כדאי הלידה שתכפר על המיתה".

...ולכאורה, ענין זה ("כדאי הלידה שתכפר על המיתה") דורש ביאור והסבר, הן מצד "קרא", והן מצד "סְבָרָא" - כידוע שני האופנים בנוגע ל"קרא" ו"סְבָרָא", שלפעמים מצינו שכשישנו "קרא" אין צורך ב"סְבָרָא"², ולפעמים מצינו שכשישנה "סְבָרָא" אין צורך ב"קרא" ("למה לי קרא סְבָרָא היא"³), ובנדון דידן, יש גם "קרא" וגם "סְבָרָא" - להיפך :

"קרא" - מְקָרָא מלא דיבר הכתוב⁴ "טוב גוי ויום המות מיום הַנְּוֹלְדוֹ". ו"סְבָרָא היא" - כפי שמבין גם פשוט שבפשוטים שביום המיתה, כאשר "מלאו יְמֵי וְשָׁנוּתֵי", אזי יודעים שעבודתו אשר עבד במשך כל ימי חייו היתה בשלימות, מה שאין כן ביום הלידה - אי־אפשר לדעת כיצד תהיה הנהגתו ועבודתו במשך ימי חייו.

ובפרט שכל אדם (ועל אחת כמה וכמה לפני מתן־תורה) נברא עם שני יצרים ("בכל לבבך בשני יצריך"⁵), יצר טוב ויצר הפכי, ו"אלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו"⁶, ונוסף לזה ישנם ענינים של נסיונות - שלכן מבקשים⁷ "אל תביאנו . . . לידי נסיון, ועד שמבואר בחסידות⁸ (וגם בספרי מוסר) שכללות ירידת הנשמה בגוף, "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"⁹, כדי ללכת בדרכה בחיים - היא באופן ד"כל¹⁰ הדרכים בחזקת סכנה", ולכן יש צורך בעֲזָרָה וסיוע מיוחד - "הקב"ה עוזרו"

¹ ס"א.

² ראה קידושין ו, א. תוד"ה ואיבעית אימא - ב"ב סא, א.

³ כתובות בב. א, ב"ק מו, ב. ועוד.

⁴ קהלת ז, א.

⁵ ברכות נד, א - במשנה. הובא בפרש"י עה"פ ואתחנן ו, ה.

⁶ סוכה נב, רע"ב. קידושין ל, ב. וראה תניא רפ"ג.

⁷ בברכות השחר (מברכות ס, ב). וראה סנהדרין קז, רע"א.

⁸ סה"מ תרפ"ח ע' קסו. סה"מ קונטרסים ח"ב שצח, ב, ועוד.

⁹ ע"פ ל' חז"ל - חגיגה ה, ב.

¹⁰ ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר פ"ג, ב (ב).

ואם כן, נשאלת השאלה: מהו הפירוש ש"כדאי הלידה שתכפר על המיתה" - לכאורה, הן מצד ה"קרא" והן מצד ה"סבא" לא יתכן שהענין דיום הלידה יגבר על הענין דיום המיתה, בה בשעה שביום הלידה אין אפשרות לדעת כיצד תהיה עבודתו במשך ימי חייו. שלכן, "טוב יום המות מיום הוולדו?!"

לכל היותר - אפשר לומר ש"סופו מוכיח על תחילתו". היינו, שביום המיתה, כאשר "מלאו ימי ושנותי", אזי אגלאי מילתא למפרע שגם יום הלידה הוא באופן נעלה כו'; אבל לא - שיום הלידה יוכל לבטל ולהפוך ענין הקשור עם יום המיתה, כבנדון דידן, שגזירת המן, הקשורה עם מיתת משה ("נפל לי פור בקרח שמת בו משה"), תבטל ותתהפך ליום טוב, מצד לידת משה!?

והביאור בזה¹¹: כל האמור לעיל אודות החסרון שביום הלידה, שאין אפשרות לדעת באיזה אופן תהיה עבודתו במשך ימי חייו, שלכן "טוב יום המות מיום הוולדו", מכיון שב"יום הוולדו" כל מעלותיו אינם אלא "בפני" בלבד - הרי זה על דרך הרגיל אצל כל אדם.

אמנם, בנוגע למשה רבינו - הרי ב"יום הוולדו", ברגע שיצא לאויר העולם, ראו בו מעלה בפועל ובגילוי, כמו שכתוב¹² "ותרא אותו כי טוב הוא", "כשנולד נתמלא הבית כולו אורה"¹³: מיד בצאתו לאויר העולם, לפני ברית-מילה, לפני קריאת השם, ופשיטא - לפני התחלת כל ענין של עבודה ופעולה, כי אם תיכף ומיד כשנולד - "נתמלא הבית כולו אורה".

וגודל העילוי והחידוש שבדבר - מודגש עוד יותר כאשר יודעים שהמדובר הוא אודות ביתו של עמרם: "עמרם - גדול הדור היה"¹⁴. ומצינו שעל ידו ניתוספו מצוות יתירות, כמו שכתב הרמב"ם¹⁵ "ובמצרים נצטווה עמרם במצוות יתירות" [כמו: מצוות ליקוחין, כמו שכתוב¹⁶ "ויקח את בת לוי" - בדוגמת האבות (כפי שמביא הרמב"ם לפני זה)]. ועד כדי כך, שבכמה מקומות נקרא משה רבינו "בן עמרם"¹⁷, כלומר, שחשיבותו ומעלתו של משה היא - להיותו "בן עמרם".

¹¹ בהבא לקמן - ראה גם שיחת ש"פ תצוה ס"ז ואילך.

¹² שמות ב, ב.

¹³ פרש"י עה"פ.

¹⁴ סוטה יב, א.

¹⁵ הל' מלכים פ"ט ה"א.

¹⁶ שמות שם א.

¹⁷ סוטה לה, א. הובא בפרש"י עה"ת שלח יג, ל. ובכ"מ.

ולמרות גודל מעלתו של עמרם, מתי "נתמלא הבית כולו (ביתו של עמרם) אורה" - כשנולד משה! כלומר: על פי הכלל ד"מכלל הן אתה שומע לאו"¹⁸ מובן, שכאשר חכמינו ז"ל אומרים ש"כשנולד נתמלא הבית כולו אורה", נמצא, שלפני שנולד, לא היה ביתו של עמרם במעמד ומצב של "אורה" - בערך ל"אורה" שבה נתמלא הבית כולו כשנולד משה.

בודאי אין כל הכרח לומר, וליתר דיוק - חס ושלום לומר שלדעת הסוברים¹⁹ ש"חושך" הוא בריאה בפני עצמה, היה בביתו של עמרם מעמד ומצב של חושך חס ושלום, אבל לאידך, היה שם מעמד ומצב של העדר האור - בערך וביחס לגודל האור שנתחדש כשנולד משה.

ליתר ביאור: בודאי היה מצב של "אורה" בביתו של עמרם גם קודם שנולד משה, ולא סתם אור, אלא אור המתאים לגדול הדור. אמנם, ב"אורה" גופא ישנם כמה וכמה דרגות, "אורה" למעלה מ"אורה", על דרך חילוקי הדרגות שבין אור הנר, אור האבוקה ואור המזורה, אור היום, עד לאור דלעתיד לבוא, או האור שנברא ביום ראשון דבריאת העולם, חילוקים שאינם בערך זה לזה.

וזהו הדגשת חכמינו ז"ל "כשנולד נתמלא הבית כולו אורה" (שמזה משמע, כאמור, שלפני זה היה מצב של העדר האור) - שלא זו בלבד שלידת משה פעלה הוספה בענין ה"אורה", "אורה" נעלית יותר, ועד לעילוי שבאין ערוך, אלא יתירה מזה, שלפני ערך וביחס ל"אורה" זו - הרי המצב שלפני זה נחשב העדר האור לגמרי!

כלומר: אור קטן, אור גדול עד לאור שבאין ערוך - הם כולם בגדר וסוג אחד, "אור". אמנם, בנדון דידן ההדגשה היא ש"כשנולד נתמלא הבית כולו אורה", ואילו לפני זה - לא היתה "אורה", היינו, שהחילוק בין ה"אורה" שנפעלה על ידי לידת משה ל"אורה" שלפני זה היא לא רק כמו החילוק שבין אור קטן לאור שבאין ערוך (ששניהם באותו סוג), כי אם כמו החילוק שבין העדר האור ל"אור".

על פי זה מובן בפשטות שאין מקום לשאלה כיצד מכפרת הלידה על יום המיתה, כאשר ביום הלידה אין שום מעלה, מפני שאי אפשר לדעת מה יהיה במשך ימי חייו - מכיון שבנוגע למשה רבינו שאנני, שמיד ב"יום ה"נולדו" "נתמלא הבית כולו אורה", היינו, שמעלה זו (ענין האורה) היתה בפועל ובגילוי ב"יום ה"נולדו".

¹⁸ במדבר פ"ט, לו, הובא בפרש"י עה"ת נשא ה, יט. ועוד,

¹⁹ שמו"ר פט"ו, כב. לקח טוב בראשית בתחלתו. חזקוני בראשית א, ב. חדאיג מהרש"א תמיד לב. א. וראה לקו"ש ח"י ע' 180 ושי"ב.

ואדרבה, בנוגע לענין ה"אורה" - יש מעלה ב"יום הַנולדו" לגבי כמה וכמה זמנים במשך ימי חייו: במשך ימי חייו היה משך זמן ששה בבית פרעה, בבית יתרו, המאורע דביאת המלאך דהיפך החיים כו' (כמסופר בפשטות הכתובים דפרשת שמות), וכמו כן היה משך זמן שישב בבית האסורים (כמסופר במדרשי חכמינו ז"ל²⁰) - מצב הפכי לגמרי מענין ה"אורה", שלכן, כשיוצאים מבית האסורים צריכים לברך "ברכת הגומל" – על פי "תורת משה"!

ולעומת זאת, ב"יום הַנולדו" - "נתמלא הבית כולו אורה", ו"אורה" נעלית כל כך, עד שאפילו ה"אורה" שהיתה בביתו של עמרם, גדול הדור, נחשבה להעדד האורה לגמרי ביחס ל"אורה" שבאה ברגע דלידת משה, "יום הַנולדו". ומצד מעלת ה"אורה" שהיתה בפועל ב"יום הַנולדו" - "כדאי היא הלידה שתכפר על המיתה"²¹.

קטע משיחת ז' אדר, רשימת השומעים בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשמ"ה ח"ב ע' 1288.

²⁰ יל"ש שמות רמז קסח (בסופו).
²¹ הביאור בזה - ראה שיחת ש"פ תצוה סי"ט.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח זוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"י ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צביה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה